

LHLs internasjonale tuberkulosestiftelse
Adresse: Grensen 3, 7. etasje, 0159 OSLO
Telefon: 22 79 92 22
post@lhl-internasjonal.no
www.lhl-internasjonal.no
Giverkonto: 1503 33 09462

Nasjonalt folkehelseinstitutt
Postboks 4404 Nydalen
0403 Oslo
Telefon: 21 07 70 00

Oslo kommune
Utdanningsetaten
Oslo Voksenopplæring

ቲቢ ዚሓምም መን እዩ?

ሕሙማት ቲቢ ኣብ ኮለን ሃገራት ኣለው። ቲቢ፡ ኣብ እስያ፣ ኣፍሪቃ፣ ደቡብ ኣሜሪካን ምብራቕ ኤውሮጳን ኣዝዩ ግኑን ስለዝኾነ፡ ኣቶም መብዛኤቶም በዚ ሕማም ዝተለክፉን ዝሓመሙን ሰባት ካብዘን ክፋላት ዓለም ዝመጹ እዮም።

ስለዚ፡ ካብተን ግኑን ሕማም ቲቢ ዘለወን ሃገራት ዝመጹ ኮሎም ሰባት፡ ኣብ ኖርወይ ምስኣተዉ፡ ኣብ ዝሓጸረ ግዜ መርመራ ቲቢ ክካየዱም ናይ ግድን እዩ። እቲ መርመራታት ድማ ኣብቲ ኣትቕመጥዎ ምምሕዳር ከባቢ ብዚሰርሕ በዓል-ሞያ ጥዕና ይካየድ።

ንምንታይ ብዙሓት ሰባት ንቲቢ ይፈርህዎ?

እቲ ሰባት ንቲቢ ዝፈርሑ ምክንያት፡ መብዛኤቲ ግዜ፡ ብዛዕባቲ ሕማም ኣኹል ኣፍልጦ ስለዘይብሎም እዩ። ኣቶም ኣኹል ፍልጠት ዘይብሎም ሰባት፡ ኣብ ኣረኣኦም ጥራይ ይውከሱ ወይ ድማ ብዛዕባኡ ዝህብዎ ናቶም መግለጺታት ኣለዎም። ንኣብነት፤ ብዙሓት ሰባት፡ ኣቶም መዓልታዊ መድሃኒት ዝወሰዱ ሕሙማት ቲቢ፡ ነቲ ሕማም ናብ ካልኦት ከመሓልፉ ክምዘይክእሉ ስለዘይፈልጡ በቲ ሕማም ከይልክፉ ይፈርሁ።

ስለዚ፡ ብዙሓት ሕሙማት ቲቢ ይፈርሁን ንሕማምም ድማ ካብ ካልኦት ይሓብእዎን። ኣቶም ሕማም ቲቢ ከምዘለዎም ዝፈልጡ ሰባት ካብኦም ከይርሑቹ፣ ምስኦም ምግብ ካብ ምብላዕ ከይቆጠቡን ከምኡ ዝሓመሰሉ ክኖጋጥሞምን ይፈርሁ። ኣቶም ምልክታት ቲቢ ዘለዎም ሰባት ድማ እዚ ነገር'ዚ ክኖጋጥሞም ሳኢቲ ይፈርሁ እዮም፣ እዚ ፍርሃት'ዚ፡ እቲ ኣጋጢዎም ዘሎ እንታይ ምዃኑ ንክፈልጡ፡ ኣብ ሓኪም ክርእዩ ኣይደልዩን።

ሰባት፡ ብዛዕባ ቲቢ ኣፍልጦ ክህልዎም ከሎን ኣቶም ሰሩዕ መድሃኒት ቲቢ ዝወሰዱ ሕሙማት ድማ ንክልኦት ሰባት ክለክቡ ከምዘይክእሉ ኣንተፈሊጦምን፡ ውሑሳት ክኾኑ ይክእሉ። ነቶም ቲቢ ዝሓመሙ ሰባት ድማ ብሉጽ ክንክንን ደገፍን ክህብዎም ይክእሉ።

ብዛዕባ ቲቢ ዝያዳ ክትፈልጡ ትደልዩ? ንመርበባት-ሓበሬታ ትካል ህዝባዊ ጥዕና ኖርወይ Folkehelseinstituttet (www.fhi.no) ወይ LHL Internasjonal (www.lhl-internasjonal.no) ከፈትኩም ርኣዩ።

ኣብ መርበብ-ሓበሬታ www.lhl-internasjonal.no ድማ እዚ ንኡስ-ጽሑፍ'ዚ ካብዚ ንላዕሊ ዝያዳ ሓበሬታ ብምሓዝ ብዝተፈለለዩ ሓዳሎ ቛንቋታት ተዳልዩ ክትረክቡ ትክእሉ።

ካብ ቲቢ ክትሓውዩ ትክእሉ ኢኹም

ቲቢ እንታይ እዩ?

ቲቢ፡ ብባክተርያ ዚመጽእ ሕማም እዩ። ባክተርያ፡ ኣብ ኮሎ ቦታ ዋላውን ኣብ ውሽጢ ኣካላት ሰብ ዝርከቡ ንኣሽቱን ዘይርእዩን ተሃዋሶያን እዮም። መብዛኤቶም ባክተርያ ዘይጓድኡ ጥራይ ዘይኮኑ፡ ጠቐምቲ'ውን እዮም። ገለ ባክተርያ ግን ጎዳኣቲ ስለዝኾኑ፡ ነቶም ረክስታት ኢልና እንጽውዎም ሕማማት ድማ ክሰዕቡ ይክእሉ እዮም። ቲቢ ዜሰዕብ ባክተርያ፡ ሓደ ካብቶም ዓይነት ባክተርያ እዩ። ባክተርያ ኣብ ሓደ ቦታ ናይ ኣካል ተጣቢቐም ምስ ዝባዝሑ፡ እሞ ክኣ ኣካል ገዛእ-ርእሱ ክከላኸል እንተዘይክእሉ፡ ሕማም ቲቢ ክሕዘኩም ይክእል።

ናይ ሳንቡስ ቲቢ ክትሓምም ኣዝዩ ልሙድ እኳ እንተኾነ፡ ኣብ ካልእ ክፋል ኣካል'ውን (ንኣብነት፤ ኣብ ዓጽጊ፣ ፈሳሲ ኣንጉዕ/ሊምፍ ወይ ኣላምሮ) ክጋጥም ይክእል እዩ።

- ቲቢ፡ ኪፍወስን ኪሓውን ዚክእል ሕማም እዩ።
- መድሃኒት ቲቢ፡ ኣብ ኖርወይ ንዚቕመጥ ኮሎ ሰብ ብናጻ ይውሃብ።

ቲቢ ብኸመይ ትፍውስዎ?

ቲቢ፡ ብመድሃኒት ዚፍወስ ኮይኑ፡ ኣብ መብዛኤቲ ኮኒታት ድማ ብኸኒና ይፍወስ። ኣብ ኖርወይ፡ እዚ መድሃኒታት'ዚ ብናጻ እዩ። መብዛኤቶም ሕሙማት፡ መዓልታዊ ንሽዱሽተ ወርሒ መድሃኒት ክወሰዱ ኣለዎም፣ ሳኢቲ ድማ እቲ ሕክምና ካብኡ ዚነውሕ ግዜ ይወሰድ። መብዛኤቲ ግዜ፡ ሰራሕተኛ ጥዕና፡ ናባኹም መዓልታዊ ብምምጻእ መድሃኒት ይህበክም። ሕክምና ምስ ወዳእኩም ድማ ካብ ቲቢ ትሓውዩ።

ብቲቢ ብኸመይ ትልክፉ?

ቲቢ፡ ኣብ ኣየር ብዘሎ ንኣሸቱ ንጣባት (ብዓይንኹም ዘይትርእይዎ) ይመሓላለፍ። እዚ ንጣባት'ዚ፡ ካብ ኣፍንጫን ኣፍን ኣቲ ብቲቢ ዝተለኸፈ ሰብ ይወጽእ፤ እዚ ሰብ'ዚ ኪሰዕል፤ ኪህንጥስ ወይ ኪዛረብ ክሎ ድግ ናብ ኣየር ይዘርግሑ። ኣብ ውሽጢ'ዚ ገለ ንጣባት ድግ ባክተርያ ቲቢ ይርከብ። ካልኦት ሰባት ከስተንፍሱ ኸለው፡ ባክተርያ ቲቢ ዘለዎ ገለ ንጣባት ድግ ናብ ኣካል ካልእ ሰብ ብምእታው ናብ ሳንቡእ ይበጽሕ።

ባክተርያ ቲቢ፡ ብቐለል መገዲ ዚዘርጋሕ ስለዘይኮነ፡ እቲ ለበዳ፡ መብዛሕቱ ግዜ፡ ኣብ ውሽጢ እቶም ብሓደ ዝቐመጡ ሰባት የጋጥም። ናይ ሳንቡእ ቲብን ኣብ ጉርሮ ዚርከብ ውሑድ ዝዓይነቱ ቲብን ጥራይ ናብ ካልኦት ኸመሓላለፍ ይኸእል። ቦቲ ካብ 2-3 ሳምንታት መድሃኒት ቲቢ ብሰራዕ ዘወሰደ ሰብ ክትልክፉ ኣይትኸእሉን ኢኹም።

ካብቶም ዝተለኸፉ ሰባት ውሑዳት ጥራይ'ዮም ዝሓሙ

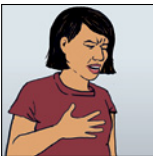
ብባክተርያ ቲቢ ዝተለኸፉ ሰባት፡ ክሓሙ ናይ ግድን ኣይኮነን። ከባቢ 1/3 ካብ ህዝቢ ዓለም ኣብ ኣካላቶም ባክተርያ ቲቢ እኳ እንተሃለዎም፡ እቶም ነቲ ሕግም ዘግዑሉ ሰባት ግን ውሑዳት እዮም። እቶም ዝተለኸፉ ገለ ሰባት ዝሓምሉ ምክንያት ድግ ናይ ምክልኻል ዓቕምም ስለዘደኸመ እዩ። ድኹም ዓቕሚ ምክልኻል፡ ብሰንኪ ካልእ ሕግማት፤ ጸቕጢ፤ ኣብ ምቕያር ቦታ ዘሎ ለውጢ ኮነነታት ኣየር፤ ሕግቕ ኣመጋግባ፤ ለውጢ ምግቢ ወይ ካልእ ምክንያታት ኪጋጥም ይኸእል። እቲ ዝተለኸፈ ሰብ ቕድሚ ናብ ሕግም ምውዳቕ ዓመታት ኸወሰድ ይኸእል እዩ።

ብባክተርያ ተለኸፍኩም ግን ከኣ ሕግም እንተዘይተራእይኩም፡ መድሃኒት ቲቢ ንገለ ግዜ (መብዛሕቱ ግዜ ንሰለስተ ወይ ሽዱሽተ ኣዋርሕ) ንክትወስዱ ክመክርኩም ይከእል እዩ። እዚ ዚግበረሉ ምክንያት ድግ ድሓር ናብ ሕግም ንክይትወድቁ እዩ። ከምዚ ዚበል ሕክምና፡ 'ቲቢ ንምክልኻል ዚግበር ሕክምና' ተባሂሉ ይጽዋዕ። እቲ ሕክምና ድግ ብወለንታ እዩ። እቶም 'ቲቢ ንምክልኻል ዚግበር ሕክምና' ዝወሰዱ ሰባት፡ ሕግማት ኣይኮኑን ፣ ንካልኦት ድግ ኣይለኸፉን።

ቲቢ ከምዝሓመምኩም ብኸመይ ትፈልጡ?

እቶም ን 2-3 ሳምንታት ወይ ልዕሊኡ ዝሰዕሉ ሰባት፡ ኣብ ሳናብኦም ቲቢ ክህልዎም ተኸእሎ ኣሎ። እቶም ኣዝዮም ፍሉጣት ምልክታት ናይ ሳንቡእ ቲቢ ድግ፡

- ካብ ውሽጢ ሳናብኦ ናኸታ፡ ሳሕቲ ድግ ደም ዘለዎ ሰዓል ምሰዓል
- ኣብ ኣፍ-ልቢ ቃንዛ ምህላው

ምሰዓል

ካልኦት ፍሉጣት ምልክታት ቲቢ - ናይ ሳንቡእ ቲብን ኣብ ካልእ ክፍሊ ኣካላት ዜጋጥም ቲብን - ድግ፡

ምጥፋእ ሽውሃት ምጥዳል ጫዛን ሰብነት ስዓዒት ምልጽቕውን ድኻምን ንንውሕ ዚበለ ግዜ ዚጸንሕ ረሲኒ ሕበጥ ኣብ ክሳድ፣ ቱሽቱሽ ወይ ሽምጢ

ፍሉጣት ምልክታት ገለ ካልኦት ሕግማት ድግ ኣለው። ስለዚ፡ ቲቢ ምዃኑ ርገጽኛታት ንክትኮኑ፡ ዝተፈላለዩ መርመራታት ክትካይዱ ኣለኩም። ሓደ ካብዞም ምልክታት ወይ ልዕሊኡ ዘለዎ ሰብ፡ ኣብ ሓኪም ከይዱ ክርክ ኣለዎ!

ቲቢ ዘለዎ ሰብ፡ ብዙሕ ግዜ፡ እዞም ኮሎም ምልክታት'ዚኦም የብሉን። ገለ ሰባት ድግ ፈኮሶ ዝዓይነቱ ምልክታት ጥራይ ኣለዎም።

ቲቢ ኣለኒ ኢልኩም እንተጠርጠርኩም እንታይ ክትገብሩ ይግባእ?

ቲቢ ኣለኒ ኢልኩም እንተጠርጠርኩም፡ ብዝተኻእለ መጠን ኣብ ዝቐለጠሩ ግዜ፡ ኣብ ሓኪምኩም፤ ክፍሊ ህጹጽ-ረድኤት (legevaktin) ወይ ኣብ ዘለኸምዎ ኮም ኣብ ዝርከብ ትካል ኣገልግሎት ጥዕና ክትርኣዩ ይግባእ። ቀልጢፍኩም ሕክምና እንተጀግርኩም፡ ቀልጢፍኩም ድግ ክትሓውዩ ትኸእሉ።

ሓደ ሰብ፡ ቲቢ ከምዘለዎ ንምፍላጥ፡ ሓያሎ መርመራታት ክካየዱ ኣለዎም። እቶም ኣዝዮም ፍሉጣት መርመራታት፡ ራጂ ሳናብኦ፤ መርመራ ቆርበት (ማንቱክስ (Mantoux) ተባሂሉ ይጽዋዕ) ከምኡውን/ወይ መርመራ ደም እዮም። ውጽኢት መርመራ፡ ብባክተርያ ቲቢ ከምዝተለኸፍኩም ዘርኢ እንተኾይኑ፡ ኣብ ሆስፒታል ናብ ዘሎ ክኢላ እቲ ሕግም ክትመሓላለፉ ኢኹም።